

دکتر مجتبی قدیری معصوم

دانشیار دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران

مرتضی محمدجانی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

بهرام ایمانی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی

چکیده:

گردشگری روستایی به عنوان یکی از ارکان اقتصاد روستایی است که نقش مؤثری را در توسعه پایدار روستایی ایفا می‌کند. امروزه رکود اقتصادی روستاها، پایین‌تر بودن درآمد سرانه روستایی نسبت به درآمد ملی، بالا بودن سطح بیکاری در سطح روستاها و در نتیجه مهاجرت جوانان از روستا و تخلیه روستاها ضرورت توجه به گردشگری روستایی را افزایش داده است. روش تحقیق مقاله حاضر، توصیفی-تحلیلی و با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای است. نتیجه تحقیق بیانگر آن است که گردشگری روستایی با ایجاد شغل، افزایش درآمد، متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و با حفاظت از محیط زیست طبیعی به استفاده بهینه از روستا به منظور توسعه پایدار می‌پردازد.

واژه‌های کلیدی

گردشگری روستایی، توسعه پایدار روستایی، مهاجرت، اشتغال.

مقدمه

گردشگری پدیده‌ای است کهن که از دیر زمان در جوامع انسانی وجود داشته و به طور پیوسته در طول تاریخ، متأثر از شرایط اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و فنی در حال تغییر و تحول بوده است (قدیری معصوم و وثوقی، ۱۳۸۷، ۴۱). صنعت گردشگری تا پایان دهه آینده در صدر جدول منابع پر درآمد جهان قرار می‌گیرد. این صنعت با درآمدی بالغ بر ۵۰۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۸ بر صنعت خودرو و کامپیوتر پیشی گرفت و پیش بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۰ بر تنها صنعت پر درآمد جهان یعنی نفت فائق آید (کرمی و چگینی، ۱۳۸۶، ۳۱). در این میان جایگاه گردشگری روستایی نیز به عنوان شاخه‌ای از گردشگری دارای جایگاه برجسته‌ای است. در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است، هنوز توسعه روستایی با مسائل و چالش‌های متعددی مواجه است؛ زیرا که راهبردهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده است. تنوع بخشی به اقتصاد، بالابردن شاخص‌های توسعه انسانی، مشکلات ناشی از صنعتی شدن و آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها به ویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی اشتغال زایی، تعامل فرهنگ‌ها و گفتمان‌ها، حفظ محیط زیست و در مجموع توسعه پایدار از دغدغه‌هایی است که جهان امروز با آن مواجه است (افتخاری و قادری، ۱۳۸۱، ۱). همین مسائل باعث توجه به گردشگری روستایی و گسترش آن گردیده است و گردشگری روستایی به عنوان یک کاتالیزور مؤثر برای توسعه اقتصادی- اجتماعی روستاها فرض شده است، به خصوص در اروپا به گردشگری روستایی توجه زیادی شده است (Sharply, 2002, 233).

در این مقاله تلاش می‌شود تا ضمن ارائه مفاهیمی از گردشگری روستایی و توسعه پایدار به بررسی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار روستایی پرداخته شود.

توسعه، مفاهیم و مبانی نظری

شاید مفهوم توسعه جز آن دسته از مفاهیمی باشد که متناقض‌ترین تعاریف از آن صورت گرفته و هر کس با توجه به عقاید، آرمان‌ها، گرایش‌ها و محدودیت‌های خود توسعه را به صورتی مجسم کرده است. توسعه با توجه به شرایط زمانی و مکانی یک

پدیده نسبی است. به طور کلی توسعه به معنای تلاشی برای بهبود زندگی، همزاد تاریخ جامعه بشری است، اما مفهوم توسعه به معنای امروزی آن بیشتر یک مفهوم مقایسه‌ای است و از جمله مفاهیمی می‌باشد که بیش از هر موضوع دیگری در نیم قرن اخیر مورد بحث محافل مختلف قرار گرفته است. پدیده توسعه و توسعه نیافتگی از پایان جنگ جهانی دوم به این سو در محدوده اقتصاد سیاسی به یکی از مباحث بحث برانگیز تبدیل شده است (جمعه پور، ۱۳۸۵، ۵۱). بنابر تعریفی، توسعه کوششی است برای تعادل تحقق نیافته یا راه حلی است در جهت رفع فشارها و مشکلاتی که پیوسته بین بخش‌های مختلف زندگی اجتماعی و انسانی وجود دارد (ازکیا، ۱۳۷۸، ۷). توسعه را می‌توان تکامل سطح زندگی و رسیدن به شرایط آرمانی در حوزه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دانست که تحقق مفاهیم آزادی، عدالت، پویایی اجتماعی، توسعه انسانی و رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به همراه دارد. همچنین توسعه را کشف روش‌های دست یابی به حرکت تکاملی به شمار می‌آورند که پدیده‌های اجتماعی، اقتصادی و تحقق عدالت را فراهم می‌کند. امروزه توسعه همپای زندگی بهتر تلقی می‌شود و جوامع نسبت به گذشته بیشتر از آن منتفع می‌گردند و دارای ابعاد فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، انسانی و... است.

توسعه روستایی

از توسعه روستایی، تعاریف متعددی ارائه گردیده است. متون موجود در زمینه توسعه روستایی، چه در دوره کلاسیک و چه در دوره جدید، نشان می‌دهد که در کشورهای جهان سوم به رغم وجود ارزش‌ها، نظام‌های اعتقادی و نظام‌های حکومتی مختلف، دو دیدگاه در برنامه‌ریزی روستایی حاکم بوده است: دیدگاه بهبود و دیدگاه دگرگون سازی (افتخاری، ۱۳۸۱، ۲۵). مطالعات توسعه روستایی پس از جنگ جهانی دوم به آرامی با توسعه اجتماعی آغاز شد؛ اما تا اوایل دهه ۱۹۷۰، توسعه اجتماعی در سطحی وسیع موفقیتی به دست نیاورد چرا که در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ توسعه به معنی رشد بیشتر بود. بانک جهانی، توسعه روستایی را راهبردی جهت بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی روستاییان فقیر می‌داند و چون هدف از توسعه روستایی کاهش فقر است، باید افزایش تولید و قدرت تولید را مشخصاً به دنبال داشته باشد (مهندسان مشاور DHV از هلند، ۱۳۷۱، ۱۶۲). آلبرت واترسون، توسعه و عمران روستایی را یک

فعالیت چند بخشی مرکب می‌داند که شامل توسعه کشاورزی و توسعه تسهیلات اجتماعی برای هر فرد روستایی است. به نظر پروفیسور اکسین، توسعه روستایی عبارت است از اعلام وعده ارزشمند افزایش شخصیت و اعتبار زندگی روستایی و تغییر زارع از روستایی فقیر به یک کشاورز مترقی و علمی، در همان حال تهیه کیفیت بالاتر زندگی، تغذیه بهتر و عرضه منظم و بیشتر مواد غذایی برای ساکنان شهرها با قیمت ارزان‌تر (آسایش، ۱۳۸۱، ۲۲).

توسعه پایدار

با اوج گرفتن نگرانی از عواقب فعالیت‌های انسانی بر روی کره زمین در سال ۱۹۸۲، کمیسیون جهانی به ریاست خانم «برانت لند»، تشکیل شد. این کمیسیون گزارش نهایی خود را تحت عنوان «آینده مشترک ما» در نیمه سال ۱۹۸۷ م. منتشر کرد و از آن پس واژه‌های «توسعه پایدار» که بحث محوری این گزارش را تشکیل داد، مقبولیت و رواج گسترده‌ای یافت (زیاری، ۱۳۸۱، ۲۲۸). مفهوم توسعه در برابر رشد قرار می‌گیرد. توسعه یک مفهوم کیفی را مشخص می‌کند و می‌توان آن را معادل با افزایش کیفیت زندگی دانست که مسائلی مانند بهداشت، آموزش، رفاه، آزادی بیان، حقوق و... را دربردارد (حسین زاده دلیر، ۱۳۸۳، ۹۳). توسعه پایدار را مفهومی می‌دانند که در آن تأمین مستمر نیازها و رضایت مندی افراد همراه با افزایش کیفیت زندگی انسان را موردنظر قرار می‌دهد (الیوت، ۱۳۷۸، ۳). توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای نسل کنونی را مرتفع سازد، بدون صدمه زدن به توانایی نسل آینده برای مرتفع ساختن نیازهایش (Isik and tulbentci, 2008, 1426-1432).

توسعه پایدار را می‌توان رویکردی دانست که در ملازمه رشد اقتصادی و بهبود زیست محیطی شکل می‌گیرد و باید در هر مکان و زمانی جنبه علمی گیرد، ضمن آن که بر ویژگی‌های تاریخی و فرهنگی توجه دارد.

تعاریف و مفاهیم گردشگری روستایی

گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و مبتنی بر اشتغال و درآمد است و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی

قلمداد کرد مقولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان طی دهه‌های اخیر به ویژه در زمینه افزایش جمعیت، گسترش شهرنشینی، توسعه راه‌های ارتباطی و وسایل حمل و نقل، افزایش اوقات فراغت و بهبود رفاه اجتماعی منجر به توسعه گردشگری روستایی شد، البته گردشگری روستایی به عنوان یک فعالیت اجتماعی در نیمه دوم قرن ۱۸ در انگلستان و اروپا ظاهر گردید (رضوانی، ۱۳۸۲، ۵۹). گردشگری روستایی، شامل فعالیت‌های متنوعی است که گردشگران در نواحی روستایی انجام می‌دهند. با این حال انواع مختلف آن تحت عنوان گردشگری طبیعی، گردشگری فرهنگی، گردشگری بومی، گردشگری دهکده‌ای و گردشگری کشاورزی تفکیک و طبقه‌بندی شده‌اند (رضوانی، ۱۳۸۴، ۱۰۹). دات گردشگری روستایی را این گونه تعریف می‌کند: «فعالیت چند وجهی که در محیطی خارج از شهر صورت می‌گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می‌دهد». آمپرمان نیز می‌گوید: «گردشگری روستایی به فعالیت‌های مزرعه‌ای و غیر مزرعه‌ای گفته می‌شود که در جوامع و نواحی روستایی انجام می‌شود، اما فعالیت‌های تفریحی بیرونی مانند پارک‌های موضوعی و نواحی حیات وحش را شامل نمی‌شود» (قادری، ۱۳۸۳، ۲۱). گردشگری روستایی را می‌توان عبارت از فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های مختلف روستایی و پیرامون آن‌ها که دربردارنده آثار مثبت و منفی برای محیط زیست روستا، انسان و طبیعت است نیز دانست (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵، ۲۰۱).

انواع گردشگری روستایی عبارت‌اند از: گردشگری طبیعی، گردشگری فرهنگی، گردشگری بومی، گردشگری دهکده‌ای و گردشگری کشاورزی (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: انواع گردشگری روستایی

گردشگری طبیعی	به طور عمده در تعامل با داده‌های اکولوژیکی قرار دارد.
گردشگری فرهنگی	مرتبط با فرهنگ، تاریخ، میراث فرهنگی و باستانی مردم روستایی است.
گردشگری بومی	نوعی از گردشگری است که علاوه بر تعامل با جاذبه‌های طبیعی با زندگی و هنجارهای اجتماعی مردم که خود نیز در تعامل با جاذبه‌های طبیعی فوق است، در ارتباط می‌باشد.
گردشگری دهکده ای	در این نوع از گردشگری، گردشگران در خانوارهای دهکده زندگی کرده و در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی روستا مشارکت می‌کنند.
گردشگری کشاورزی	در این نوع گردشگری، گردشگران بدون ایجاد پیامدهای منفی روی اکوسیستم مناطق میزبان یا فعالیت‌های سنتی کشاورزی در تعامل می‌باشند و یا در آن مشارکت می‌کنند.

مأخذ: افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵، ۵.

نظریات و دیدگاه‌های در مورد توسعه گردشگری روستایی

گردشگری عنصر اساسی حرکت به سوی احیاء و بازسازی مناطق روستایی است. در مورد توسعه گردشگری روستایی دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد، بعضی آن را بخشی از بازار گردشگری می‌شناسند و معتقدند می‌توان آن را با اشکال دیگری از گردشگری مانند گردشگری در آفتاب، گردشگری در کنار دریا، و گردشگری در سواحل ماسه‌ای مقایسه کرد. از جنبه دیگر، گردشگری روستایی به عنوان فلسفه‌ای برای توسعه روستایی مطرح گردیده است که این جنبه دارای سه دیدگاه مهم است:

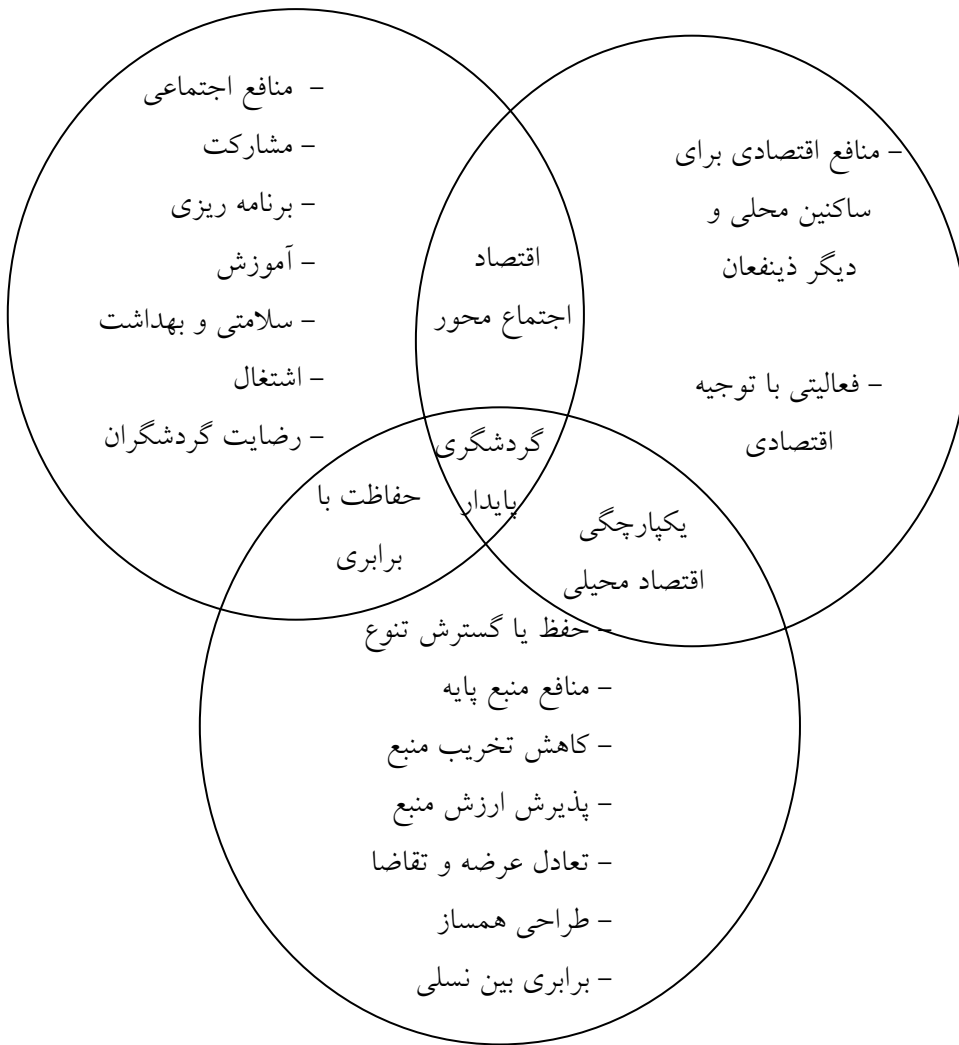
از یک نگرش گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی است که انعکاس دهنده ویژگی محیط روستایی است. در مواردی نیز گردشگری را به عنوان ابزار و سیاستی برای بازساخت اقتصاد روستایی می‌شناسند. بعضی نیز گردشگری را به عنوان سیاست و ابزاری برای توسعه پایدار قلمداد کرده اند. با توجه به هدف مقاله که بررسی تأثیر گردشگری در توسعه پایدار روستایی است؛ توجه به رویکرد سوم از اهمیت بیشتری برخوردار است.

گردشگری پایدار و اصول توسعه گردشگری پایدار

گردشگری پایدار پدیده‌ای جدید است که ریشه‌های آن در دهه ۱۹۶۰، در نتیجه چالش‌های ایجاد شده به دلیل گردشگری انبوه ظهور یافت. پس از نشست سازمان ملل

در ریودوژانیرو در سال ۱۹۹۲، گردشگری پایدار برای بسیاری از افراد فعال در حیطه گردشگری به شعار روز مبدل گشت. در این راستا گردشگری پایدار با الهام گرفتن از توسعه پایدار عبارت است از گردشگری که نیازهای نسل حاضر را پاسخ دهد؛ بدون این که از ظرفیت‌های مربوط به نسل‌های آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود مایه بگذارد. بنابراین گردشگری پایدار به نحوی برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردد که به محیط زیست، اقتصاد و فرهنگ جامعه میزبان اثر منفی نگذارد. گردشگری پایدار ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را دربر دارد، اما همواره محیط در آن مورد تأکید قرار گرفته است. در ادبیات توسعه پایدار گردشگری، موضوعات اصلی پایداری شامل منافع اقتصادی، منتفع سازی اقتصاد محلی، رشد اقتصادی کنترل شده، بهبود روابط محلی و منطقه‌ای و توزیع عادلانه منافع اقتصاد محلی می باشد. باید به این نکته اشاره داشت، هنگامی که یک فعالیت بدون آن که به محیط (طبیعی و انسانی) و منابع مورد نیازش آسیب وارد کند، برای مدت زمان زیادی ادامه یابد، به «شرایط پایدار» دست یافته است (معصوم، ۱۳۸۴، ۲۲).

توسعه پایدار دارای اهداف زیست محیطی متعددی است که موارد عمده و روابط فیما بین در شکل شماره ۱ نمایش داده شده است.

شکل شماره ۱: اهداف زیست محیطی مدل توسعه پایدار
(مأخذ: پارسایی، ۱۳۸۴، ۲۷).

با بررسی ادبیات مربوط، موارد زیر به عنوان اصول توسعه پایدار گردشگری قابل ارائه است:

- همه منابع اعم از طبیعی، تاریخی و فرهنگی در عین حال که برای نسل آینده حفظ می‌شوند باید اجتماعات حاضر از آن سود ببرند.
- توسعه گردشگری باید هدایت شود تا این که اثرات منفی و عامل‌های بیرونی بر محیط و جامعه میزبان کاهش یابد.
- توسعه پایدار باید کیفیت محیطی جامعه میزبان را حفظ و بهبود ببخشد.
- رضایت جامعه مهمان باید حفظ و ارتقاء داده شود.
- تعادل و برابری در توزیع منافع حاصله از گردشگری در بین همه طبقات جامعه میزبان صورت گیرد.
- گردشگری باید تنوع وسیعی از فعالیت‌های محلی را حمایت کند. همچنین گردشگری نباید تبدیل به فعالیتی شود که بنیان اقتصادی یک ناحیه را تک بعدی سازد.
- برنامه ریزی و توسعه گردشگری باید استراتژی‌های توسعه پایدار محلی و ملی را هماهنگ تلفیق کند (علیقلی زاده فیروزجائی، ۱۳۸۰، ۹).
- از سوی دیگر می‌توان از گردشگری به عنوان ابزاری برای رسیدن به توسعه پایدار استفاده کرد (جدول شماره ۲).

جدول شماره ۲: نگرش گردشگری به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار

ابعاد توسعه روستایی	مزیت‌ها	کاستی‌ها	سابقه کاربرد
اجتماعی	- بررسی گردشگری در قالب رابطه مثلث وار میزبان، مکان، میهمان و تأکید بر تعدیل فشار و بحران موجود در سه ضلع و ایجاد تعادل - به حداقل رساندن آسیب‌های فرهنگی جامعه میزبان - تأکید بر رابطه مثبت بین جامعه میهمان و میزبان - آموزش نیروی انسانی - آموزش بومیان و گردشگران	- دشواری کار آموزش جوامع روستایی به دلیل پایین بودن سطح سواد آن‌ها - نادیده گرفتن تفاوت فرهنگی زیاد بین جوامع شهری و روستایی	
اقتصادی	- بهینه سازی بهره برداری از زمین - حرکت اقتصاد از چرخه محلی به چرخه بین المللی - حمایت از اقتصاد ملی - ایجاد اقتصاد مکمل - گردشگری به عنوان بخشی از اقتصاد متعادل، دز نوشداروی توسعه روستایی - فراهم کردن زمینه توسعه روستایی در دراز مدت	- فاقد توانایی‌های لازم بودن افراد بومی برای شروع توسعه گردشگری - فقدان تجربه کافی و الگوی مناسب این نگرش توسعه در همان	- اتریش - ایرلند - آمریکا
زیست محیطی	- حفاظت از محیط زیست به عنوان یک اصول اساس - استفاده از منابع طبیعی متناسب با ظرفیت پذیری - استفاده از منابع طبیعی به عنوان کالای گردشگری - توسعه فعالیت‌های هماهنگ با محیط زیست	- بحث پایداری یک هدف دشوار، درازمدت و بیشتر یک حالت پایدار اگولوژیکی را دنبال می کند.	

مأخذ: افتخاری و قادری، ۱۳۸۲، ۲۶.

گردشگری روستایی و توسعه پایدار روستایی:

آن‌چنان که پیش از این نیز اشاره شد، ابعاد توسعه روستایی شامل ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی است (جوان و سقایی، ۱۳۸۵، ۱۱۰). از لحاظ اقتصادی، تحقیقات نشان داده است که همواره صنعت گردشگری عاملی برای توسعه و پیشرفت وضعیت اقتصادی بوده است. ایجاد اشتغال محلی، اثر ضریب افزایش، کمک به درآمدهای دولت و ایجاد درآمد افزوده شده به تولید ناخالص ملی یا داخلی از مزیت‌های اقتصادی گردشگری روستایی که منجر به توسعه پایدار اقتصادی می‌گردد (رنجریان و زاهدی، ۱۳۷۹، ۶۷). از لحاظ اجتماعی- فرهنگی، گردشگری روستایی با بهبود کیفیت زندگی، افزایش امکانات تفریح و سرگرمی، بهبود کیفیت خدمات، گسترش تبادل فرهنگی، حفاظت از حیثیت فرهنگی جامعه میزبان و با حفاظت آثار فرهنگی و تاریخی جامعه میزبان باعث گسترش توسعه پایدار روستایی می‌گردد (مرادی و فیاضی، ۱۳۸۵، ۷۰). در زمینه مسائل محیطی، گردشگری روستایی با تأکید بر حفاظت دائم و مستمر از محیط باعث پایداری محیط روستایی می‌گردد. به طور کلی می‌توان به این نکته اشاره کرد که گردشگری روستایی با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمد، متنوع سازی فعالیت‌های اختصاصی، افزایش سطوح درآمد، متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان به حفاظت از میراث فرهنگی و محیط زیست طبیعی کمک می‌کند و با جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و بهینه سازی بهره‌برداری از زمین به توسعه پایدار یاری می‌رساند.

بنابراین می‌توان گفت که گردشگری از ابعاد مختلف در توسعه پایدار روستایی نقش دارد و برای رسیدن به توسعه روستایی پایدار می‌تواند مثر مثر باشد (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: جایگاه توریسم در توسعه پایدار روستایی

اقتصادی	به کارگیری بهینه منابع و امکانات در نواحی روستایی فاقد کاربرد کشاورزی و صنعت گردش خلاقیت‌ها، مهارت‌ها و منابع درآمد در اقتصاد روستایی گسترش اشتغال مولد در نواحی روستایی رونق فعالیت‌های اقتصادی در نواحی روستایی/ افزایش تقاضاهای جدید اقتصادی توانمندسازی نیروهای کار روستایی در جهت کسب درآمد تولید، عرضه و فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی برخورداری از تسهیلات خدمات و امکانات زیر بنایی و زیرساختی ایجاد انگیزه در جهت سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی و خدماتی روستایی
فرهنگی اجتماعی	انتقال دانش و فناوری بر نواحی روستایی افزایش آگاهی‌های اجتماعی و حقوق مدنی و انسانی افزایش روحیه مشارکت روستایی در امور نهادی سیاسی و اجتماعی ایجاد روحیه اعتماد به نفس و ادراک ارزش‌های محیط روستایی افزایش احساس تعلق خاطر به مناطق روستایی درک مشکلات و معضلات زندگی شهری جلوگیری از مهاجرت‌های روستا-شهری به دلیل عدم آگاهی و شناخت نادرست از شهر
زیست محیطی	مطالعات محیط زیست و چشم اندازهای طبیعی روستایی رویکرد توسعه پایدار در روند توریسم سبز و گردشگری پایدار تلاش بهبود و بهسازی مراتع جنگل‌ها و منابع طبیعی ادراک و اعمال استفاده بهینه از منابع طبیعی موجود تجدید حیات و بازسازی مجدد فضای سبز روستایی عدم نابودی و استفاده نامطلوب از محیط زیست بر اثر فعالیت‌های کنترلی/ نظارت

مأخذ: محمودی نژاد و دیگران، ۱۳۸۶، ۶۳

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری:

گردشگری پایدار، پدیده‌ای جدید است که ریشه‌های آن در دهه ۱۹۶۰ در نتیجه چالش‌های ایجاد شده به دلیل گردشگری انبوه ظهور یافت و با الهام گرفتن از توسعه پایدار، این نوع گردشگری به دنبال این است که نیازهای نسل کنونی را بدون این که مخاطره‌ای برای کاستن از ظرفیت‌های مربوط به نسل آینده داشته باشد، برآورده سازد. گردشگری پایدار روستایی ابعاد سه گانه، اقتصادی-اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی را موردنظر قرار می‌دهد و با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمد، متنوع سازی

فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و با حفاظت از میراث فرهنگی و محیط زیست طبیعی به بهینه‌سازی استفاده از روستا به منظور توسعه پایدار می‌پردازد.

منابع و مأخذ

- ۱- آسایش، حسین (۱۳۸۱)، اصول و روش‌های برنامه‌ریزی روستایی، تهران: انتشارات پیام نور.
- ۲- ازکیا، مصطفی (۱۳۷۸)، جامعه‌شناسی و توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران، تهران: انتشارات اطلاعات.
- ۳- البوت، جنیفر، آ (۱۳۷۸)، مقدمه‌ای بر توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه، ترجمه عبدالرضا رکن الدین افتخاری و رحیمی، حسین، تهران: مؤسسه توسعه روستایی ایران.
- ۴- پاپلی یزدی، محمدحسین ابراهیمی، محمدامیر (۱۳۸۱)، نظریه‌های توسعه روستایی، تهران: انتشارات سمت.
- ۵- پاپلی یزدی، محمدحسین و سمایی، محمدی (۱۳۸۵)، گردشگری، ماهیت و مفاهیم تهران: انتشارات سمت.
- ۶- جمعه پور، محمود (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی: دیدگاه‌ها و روش‌ها، تهران: انتشارات سمت.
- ۷- حسین زاده دلیر، کریم (۱۳۸۳) برنامه ریزی ناحیه‌ای، تهران: سمت.
- ۸- رنجبریان، بهرام زاهدی، محمد، (۱۳۷۹). برنامه‌ریزی توریسم در سطح ملی و منطقه‌ای، اصفهان: نشر جهاد دانشگاهی.
- ۹- زیاری- کرامت ا... (۱۳۸۱)، اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای، یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- ۱۰- قادری، زاهد (۱۳۸۳)، گردشگری روستایی، اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار، تهران: انتشارات شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- ۱۱- مرادی، مریم و فیاضی، مرجان (۱۳۸۵)، مدیریت گردشگری، انتشارات آستان قدس رضوی.
- ۱۲- مهندسان مشاور DHV از هلند (۱۳۷۱)، رهنمودهایی برای برنامه‌ریزی مراکز روستایی، مترجمان فنایی، سیدابوطالب، سید جوادمیر، ناصر اوکتابی، تهران: ناشر: مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی.
- ۱۳- قادری، زاهد (۱۳۸۳)، اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی، انتشارات دهیاری‌ها.

14-Isik bilge and tulbentci,,sustahnable housing in island condition using alker-gypsum-stabilized earth: A case study from northern Cyprus,bulding and enviornment 43(2008).

15-Richard sharply,Rural tourist and the challenge of tourism diversification: The case of Cyrus, tourism mangel 23 (2002).

مجلات

- ۱- پارسایی، اسماعیل (۱۳۸۴)، امکان سنجی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان کهگیلویه و بویراحمد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۲- جوان، جعفر، سقایی، محمدی (۱۳۸۳)، نقش گردشگری روستایی در توسعه منطقه‌ای، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ویژه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای بهار و تابستان، شماره دوم.
- ۳- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۲)، تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال استان تهران، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۵، تابستان ۱۳۸۲.
- ۴- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۴)، گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مورد: نواحی روستایی شمال تهران)، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۱۰۹.
- ۵- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و قادری، اسماعیل (۱۳۸۱)، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی، مجله تربیت مدرس، تابستان، دوره ۶ شماره ۲.
- ۶- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود (۱۳۸۵)، راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک، فصلنامه مدرس، تابستان، دوره ۱۰، شماره ۲.
- ۷- علیقلی زاده، فیروزجانی، ناصر، (۱۳۸۶)، اثرات گردشگری بر ابعاد اجتماعی و محیطی نواحی روستایی (مطالعه‌ی موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر)، پایان نامه دکتری دانشگاه تهران.
- ۸- کرمی، تاج الدین، چگینی، رباب (۱۳۸۶)، بررسی تنگناهای توسعه جهانگردی در ایران، ماهنامه پیام سبز، شماره ۶۲.
- ۹- محمودی نژاد، هادی و دیگران، (۱۳۸۶)، بررسی جایگاه برنامه ریزی توریسم در توسعه پایدار، مسکن و انقلاب، تابستان، شماره ۱۱۸.
- ۱۰- معصوم، جلال (۱۳۸۴)، اصول و مفاهیم گردشگری روستایی. شماره ۴، مجله دهیاری‌ها.
- ۱۱- قدیری معصوم. وثوقی، مجتبی و لیللا (۱۳۸۷)، گردشگری ماجراجویانه، مطالعات جهانگردی، شماره ۴۱.